

М. Г. Колодяжний, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу кримінологічних досліджень Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України

СУЧАСНИЙ СТАН САНІТАРНО-ЕПІДЕМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ¹

Постановка проблеми. На сучасний світ впливає чимало різних за характером обставин. Усі вони мають не лише відмінну спрямованість, а й силу впливу на трансформацію соціуму, стосуючись й типових правил людської комунікації. Загальновідомо, що потужним джерелом кардинальної зміни суспільних процесів й життя пересічних громадян, у тому числі в Україні, є так звана діджиталізація. Вона пов'язується із цифровими технологіями й ІТ-індустрією. При цьому світ перетворюється через ці технології більш-менш поступово. Разом із тим соціальна дійсність демонструє, що мають місце такі обставини, що здатні доволі швидко і кардинально змінити соціальні процеси. Йдеться про епідемічну катастрофу сучасності через захворювання на COVID-19. Останнє віднесено у нашій державі до категорії особливо небезпечних інфекційних хвороб поряд із чумою, холерою, туберкульозом, гарячкою Ебола, сибіркою, сказом, ящуром тощо (усього 39 подібних інфекційних захворювань)². Як відомо, коронавірусна хвороба набула статусу пандемії, оскільки поширилась за відносно короткий проміжок часу (півтора роки) у більшості країн світу на різних континентах, має широкий спектр побічних наслідків аж до летальних випадків. У зв'язку із цим набуває актуальності питання оцінки сучасного стану санітарно-епідемічної ситуації в Україні.

¹ *Примітка.* Наукова стаття підготовлена на виконання проекту «Соціально-правові та кримінологічні наслідки пандемій та шляхи їх усунення в Україні» (реєстраційний номер 2020.01/0155), поданого на конкурс «Наука для безпеки людини та суспільства» Національного фонду досліджень України.

² Про захист населення від інфекційних хвороб: Закон України від 6.04.2000 р. № 1645-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#Text>; Про внесення зміни до Переліку особливо небезпечних, небезпечних інфекційних та паразитарних хвороб людини і носійства збудників цих хвороб: наказ Міністерства охорони здоров'я від 25.02.2020 р. № 521. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0521282-20#Text>. (дата звернення: 20.08.2021)

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання епідемічної безпеки зазвичай були предметом наукових досліджень у сфері медицини, епідеміології та суміжних галузей знань. Однак після поширення пандемії COVID-19 вона стала активно вивчатись й представниками гуманітарного напрямку. В Україні ж на теперішній час відсутні праці, де б на підставі солідної емпіричної бази комплексно досліджувались соціально-правові та кримінологічні аспекти цієї проблематики. Виключення становить дослідження «Соціально-правові та кримінологічні наслідки пандемій та шляхи їх усунення в Україні», яке здійснюється ученими НДІ вивчення проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України за підтримки Національного фонду досліджень України (В. І. Борисов – керівник, В. С. Батиргареева, Д. П. Євтеєва, С. С. Шрамко, А. В. Калініна) й автором цієї статті.

Метою статті є визначення рівня інфекційної захворюваності в Україні для оцінки санітарно-епідемічного благополуччя населення.

Виклад основного матеріалу. Методологія наукового пізнання розглядуваної проблеми викликає необхідність звернути увагу щонайменше на такі її наукові параметри, як: а) визначення змістовного наповнення термінів «санітарно-епідемічна ситуація» та «епідемічне благополуччя населення»; б) установлення основних кількісно-якісних показників, за допомогою яких надаватиметься характеристика санітарно-епідемічної ситуації; в) виділення найбільш небезпечного на сьогодні епідемічного виклику; г) порівняння епідемічної ситуації в Україні й у світі в цілому та ін.

Однією із методологічних складових представленого дослідження є уточнення понятійно-категоріального апарату. Так, у Законі України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24 лютого 1994 р. № 4004-III

зазначено, що санітарно-епідемічна ситуація – це стан середовища життєдіяльності та обумовлений ним стан здоров'я населення на певній території в конкретно визначений час. У свою чергу, під середовищем життєдіяльності людини розуміється сукупність об'єктів, явищ і факторів навколишнього середовища (природного і штучно створеного), що безпосередньо оточують людину і визначають умови її проживання, харчування, праці, відпочинку, навчання, виховання тощо. Що стосується санітарного та епідемічного благополуччя населення, то відповідно до цього Закону ним є стан здоров'я населення та середовища життєдіяльності людини, при якому показники захворюваності перебувають на усталеному рівні для певної території, сприятливі для проживання населення умови, відповідність параметрів факторів середовища життєдіяльності визначеним санітарним нормам¹.

Для оцінки санітарно-епідеміологічної ситуації в епідеміології застосовуються усталені показники захворюваності (інтенсивні та екстенсивні). Інтенсивні показники виражаються в абсолютних цифрах й дають уяву про добову, тижневу, місячну, квартальну або річну динаміку поширення певної хвороби, тоді як екстенсивні статистичні епідеміологічні показники (відносні числа розподілу) характеризують питому вагу інфекційних захворювань у структурі усіх захворювань (за відповідний час на певній території). При цьому, як зазначається у спеціальній літературі² та показує санітарно-епідемічна дійсність в Україні (особливо останніх двох років), базовими показниками, що можуть і мають братись за основу для оцінки санітарно-епідемічної ситуації, є, окрім іншого, такі, як:

а) стан захворюваності на окремі інфекційні хвороби в Україні, особливо протягом останніх 5 років. Виділення саме такого часового інтервалу дозволяє дослідити розглядуване явище у динаміці, тобто з урахуванням відповідних трансформацій, що характеризують сучасну санітарно-епідемічну ситуацію в Україні;

б) дані щодо причин смертності в Україні та у світі від захворювань, що мають, у тому числі, інфекційну етіологію;

¹ Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994 р. № 4004-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12#Text>. (дата звернення: 20.08.2021)

² Колеснікової І П (ред) *Епідеміологія: підруч. для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рівня акредитації* (Нова книга, 2012) 61–63

в) територіальна поширеність (географія) інфекційних хвороб в Україні, включаючи COVID-19, та ін.

Джерелом інформації про об'єкт вивчення є результати емпіричного дослідження, зокрема опитування різних груп респондентів, офіційні статистичні відомості ВООЗ, МОЗ України, Національної служби здоров'я України, Державної служби статистики України, результати окремих наукових досліджень, у нашій державі із зазначеної проблематики.

Зокрема, анонімне експертне опитування протягом січня-травня 2021 р. 710 працівників, які здійснюють в Україні епідеміологічний нагляд (спостереження), повністю підтвердило вищезазначену тезу щодо параметрів, які мають ураховуватись під час характеристики санітарно-епідемічної картини у державі. Так, абсолютна більшість (86%) респондентів вважають, що найбільшу загрозу для громадського здоров'я в Україні наразі представляють саме інфекційні захворювання³.

Якщо аналізувати стан санітарно-епідемічної ситуації в Україні у 1994–2013 рр. то, за результатами спеціальних досліджень, він був більш-менш стабільним й характеризувався щорічним незначним збільшенням або зменшенням рівня захворюваності громадян на ті або інші інфекційні хвороби. Так протягом 1994–2013 рр. стійка тенденція до збільшення показників захворюваності була притаманна кашлюку, інфекційному мононуклеозу, вірусному менінгіту, вітряній віспі, туберкульозу та скарлатині⁴. Далі відмічається зменшення захворюваності на інфекційні та паразитарні хвороби в Україні і у 2015 р. показник захворюваності населення складав 2,2 тис. хворих на 100 тис. населення⁵.

Щодо наступних років, то характеристику інфекційної захворюваності населення в Україні пропонується надати на підставі офіційної статистичної інформації Центру громадського здоров'я МОЗ України (звіт по Формі № 1). Наведемо її у табл. 1.

³ *Звіт про результати анкетування щодо наслідків пандемії COVID-19 та шляхів їх усунення*. (Наук.-досл. ін-т вивч. пробл. злоч. ім. акад. В.В. Сташиса НАПрН України, 2021) 4–26.

⁴ Маркович І Г 'Динаміка захворюваності та поширеності інфекційних хвороб в Україні' (2015) 2 Інфекційні хвороби 10–16 <http://nbuv.gov.ua/UJRN/InfKhvor_2015_2_4> (дата звернення: 20.08.2021)

⁵ Мезенцева Н І, Батиченко С П, Мезенцев К В *Захворюваність і здоров'я населення в Україні: суспільно-географічний вимір: монографія* (Прінт Сервіс, 2018) 96–98

Інфекційна захворюваність населення України у 2017-2021 рр.¹

№з/п	Найменування захворювань	Кількість зареєстрованих захворювань				
		січень 2017 р.	січень 2018 р.	січень 2019 р.	січень 2020 р.	січень 2021 р.
1	Холера	-	-	-	-	-
2	Черевний тиф	3	1	-	1	-
3	Паратиф А, В,С	-	-	1	-	-
4	Інші сальмон.інфекції	328	367	286	383	135
5	Шигельоз (дизентерія)	54	62	34	52	29
6	ГЕКи встан. етіології	4 383	3 466	2 844	2 741	743
7	в т.ч. кампілобактеріоз	13	6	14	12	5
8	ерсинія ентерокок.	5	11	2	12	3
9	рота вірусний ентер.	1673	1021	855	502	192
10	ГЕКи невстав. етіології	3466	2870	2903	2831	1123
11	Сума ГКІ	7 885	6 398	5 846	5 624	
12	Туберкульоз органів дихання	1 731	1 710	Дані відсутні	Дані відсутні	Дані відсутні
13	в т.ч. підтв. бак. та гіст.	982	1 018	Дані відсутні	Дані відсутні	Дані відсутні
14	Бруцельоз	1	-	-	-	-
15	Лептоспіроз	16	15	10	9	1
16	Лістеріоз	1	-	-	-	-
17	Правець	-	-	-	3	-
18	Дифтерія	-	-	-	-	-
19	Кашлюк	137	242	120	328	9
20	Менінгококова інф-я	51	25	28	25	6
21	Сифіліс	213	218	175	159	77
22	Гонококова інфекція	257	270	216	138	71
23	Хвороба Лайма	32	77	75	106	37
24	Орнітоз	-	-	-	-	-
25	Поліомієліт гостр.	-	-	-	-	-
26	Сказ	-	-	-	-	-
27	Клішевий вір. енцефаліт	-	-	-	-	-
28	Вірусний менінгіт	20	16	23	17	-
29	Вірусні гарячки	2	2	-	2	-
30	В т.ч. гарячка Зах. Нілу	-	2	-	-	-
31	Кір	25	3 030	13 760	153	-
32	Краснуха	12	27	17	7	6
33	Вірусний гепатит	1 069	1284	900	1 083	365
34	В т.ч. гострий гепатит А	274	370	199	223	52
35	гострий гепатит В	126	151	111	112	32
36	гострий гепатит С	48	43	35	39	14
37	хронічний вір. гепатит	608	699	545	693	266
38	в т.ч. хр.гепатит В	132	132	113	122	34
39	хр. гепатит С	470	562	425	570	232
40	Епідемічний паротит	30	36	41	31	15
41	Інф. мононуклеоз	500	600	462	530	116
42	Малярія	4	4	4	2	2
43	Педикульоз і фтиріоз	2 008	1 752	1 472	1 407	395

¹ Примітка. Дані передбачають абсолютні цифри і наводяться у порівнянні за певний проміжок часу за цей і минулий роки. Див.: 'Інфекційна захворюваність населення України' (Центр громадського здоров'я МОЗ України) <<https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/inshi-infekciyni-zakhvoryuvannya/infekciyna-zakhvoryuvanist-naselennya-ukraini>> (дата звернення: 20.08.2021)

№з/п	Найменування захворювань	Кількість зареєстрованих захворювань				
		січень 2017 р.	січень 2018 р.	січень 2019 р.	січень 2020 р.	січень 2021 р.
44	Короста	567	639	480	482	197
45	Гемофільна інфекція	-	3	-	2	2
46	ГІВДШ	934 361	667 433	884 357	738 814	480 563
47	Грип	18 054	832	8 657	5 003	6

Як видно із таблиці 1, у нашій країні поширені різні інфекційні захворювання. У цілому їх динаміка у 2017-2021 рр. тяжіє до зменшення. З 2019 р. ця форма звіту перестала включати одне із найбільш небезпечних інфекційних захворювань, яким є туберкульоз органів дихання. За даними ВООЗ, Україна входить до двадцятки країн із найвищим тягарем лікарсько-стійкого туберкульозу. Попри плани МОЗ України скоротити до 2030 р. захворюваність на 80%, на початку 2015 р. на обліку в протитуберкульозних закладах перебувало 36,5 тис. осіб. За цей рік було госпіталізовано 37,2 тис. українців. Померло у 2015 р. від туберкульозу 2 827 осіб. Останні тенденції із цим захворюванням станом на початок 2020 р. показують таке: на обліку в протитуберкульозних закладах перебувало 29,1 тис. осіб; госпіталізовано 17,4 тис. осіб; померло

1 429 хворих на туберкульоз¹. Тобто, виходячи з офіційної статистики, ситуація щодо захворюваності та смертності від туберкульозу у нашій державі поступово стабілізується.

Разом із тим вище наведена далеко не повна картина щодо сучасної санітарно-епідемічної ситуації в Україні, оскільки вона не включає найбільший інфекційний виклик у виді пандемії COVID-19. Тому для формування більш-менш об'єктивного уявлення про стан справ у цій сфері наведемо статистичні відомості МОЗ України у наступній таблиці.

¹ 'Туберкульоз в Україні: скільки осіб захворіли та померли за 6 років' (Слово і діло, 8 червня 2021) <<https://www.slovovidilo.ua/2021/06/08/infografika/suspilstvo/tuberkuloz-ukrayini-skilky-osib-zaxvorily-ta-pomerly-6-rokiv.>> (дата звернення: 20.08.2021)

Таблиця 2

Дані Центру громадського здоров'я України щодо захворюваності та смертності від пандемії COVID-19 по регіонах України (станом на 15 серпня 2021 р.)²

Регіон / область	Кількість підтверджених випадків	Кількість померлих
Україна	2 266 329	53 269
м. Київ	221 275	5 261
Вінницька	71 973	1 712
Волинська	62 397	1 205
Дніпропетровська	137 332	4 567
Донецька	92 489	2 426
Житомирська	89 189	1 816
Закарпатська	62 390	1 611
Запорізька	105 894	2 465
Івано-Франківська	87 236	2 109
Київська	128 702	2 782
Кіровоградська	20 816	865
Луганська	27 629	985
Львівська	138 777	3 704
Миколаївська	70 686	1 874
Одеська	142 977	3 038

² *Примітка.* Дані з тимчасово окупованих територій АР Крим, Донецької, Луганської областей та міста Севастополя відсутні. Див.: 'Оперативна інформація про поширення та профілактику COVID-19' (Міністерство охорони здоров'я, 11 жовтня 2021) <<https://moz.gov.ua/article/news/operativna-informacija-pro-poshirennja-koronavirusnoi-infekcii-2019-cov19.>> (дата звернення: 20.08.2021)

Закінчення табл. 2

Регіон / область	Кількість підтверджених випадків	Кількість померлих
Полтавська	78 617	1 876
Рівненська	79 941	1 209
Сумська	78 881	1 348
Тернопільська	70 721	1 206
Харківська	150 446	3 627
Херсонська	37 142	1 196
Хмельницька	89 687	1 900
Черкаська	82 507	1 327
Чернівецька	80 559	1 805
Чернігівська	58 066	1 355

Аналіз інформації, представленої у табл. 2, дає підстави стверджувати, що протягом 2020-2021 рр. в Україні офіційно захворіло на коронавірусну хворобу понад 2,2 млн осіб, з них більше 53,2 тис. громадян, на жаль, померло. Регіонами, де зафіксовано найбільшу кількість випадків захворювання на COVID-19, є м. Київ, Харківська, Одеська, Львівська та Дніпропетровська області. Найменша чисельність хворих зареєстровано у Кіровоградській, Луганській, Херсонській, Чернігівській та Закарпатській областях.

У перебігу дослідження стану певного явища, включаючи рівень захворюваності на інфекційні хвороби, слід обов'язково враховувати можливість існування обставин, що певним чином здатні викривити дані офіційної статистики про справжній стан справ у тій чи іншій сфері.

Аналогічно можна вести мову й про відповідні чинники, які так чи інакше впливають на викривлення офіційної статистичної інформації про рівень

захворюваності та смертності в Україні від різних захворювань, включаючи ті з них, що мають інфекційну етіологію. Такими чинниками можуть бути:

- незвернення хворих на інфекційне захворювання, у тому числі хворих на COVID-19, унаслідок самолікування або банального ігнорування хворобливого стану;

- неправильне діагностування лікарем певної інфекційної хвороби через його непрофесіоналізм останнього;

- свідоме приховування лікарем через усні вказівки головного лікаря та вищестоящих інстанцій у системі МОЗ справжнього стану інфекційної захворюваності для штучного створення «сприятливої» санітарно-епідемічної ситуації на певній території та ін.

Невід'ємним показником, що характеризує санітарно-епідемічну ситуацію у нашій країні, є дані про смертність, у тому числі від інфекційних захворювань (табл. 3).

Таблиця 3

Дані Державної служби статистики України щодо кількості померлих за окремими причинами смерті у січні-травні 2020 і 2021 років¹

Класи і види захворювань	Період	
	Січень-травень 2020 р.	Січень-травень 2021 р.
Усього	239 967	299 964
<i>Клас I. Деякі інфекційні та паразитарні хвороби</i>	3 197	2 710
з них		
туберкульоз	1 405	1 264
хвороба, зумовлена ВІЛ	1 355	983
<i>Клас II. Новоутворення</i>	32 208	30 594

¹ Примітка. Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях. Див.: 'Державна служба статистики України' (Укрстат) <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/ds/krops/krops_u/arh_krops2020_u.html> (дата звернення: 20.08.2021)

Класи і види захворювань	Період	
	Січень-травень 2020 р.	Січень-травень 2021 р.
з них злоякісні	31 930	30 333
<i>Клас III. Хвороби крові й кровотворних органів та окремі порушення із залученням імунного механізму</i>	81	91
<i>Клас IV. Ендокринні хвороби, розлади харчування та порушення обміну речовин</i>	920	947
з них цукровий діабет	830	874
<i>Клас V. Розлади психіки та поведінки</i>	423	361
з них розлади психіки та поведінки внаслідок вживання алкоголю	321	287
<i>Клас VI. Хвороби нервової системи</i>	1 809	1 766
<i>Клас IX. Хвороби системи кровообігу</i>	164 384	185 828
з них		
ішемічна хвороба серця	113 603	129 918
алкогольна кардіоміопатія	1 571	1 546
цереброваскулярні хвороби	32 128	35 424
<i>Клас X. Хвороби органів дихання</i>	5 057	10 464
з них грип і пневмонія	2 699	8 252
<i>Клас XXII. Коди для особливих цілей</i>	663	33912
COVID-19, вірус ідентифікований	642	33 401
COVID-19, вірус неідентифікований	21	511

Аналіз та узагальнення наведеної у табл. 3 статистичної інформації дає підстави стверджувати, що загальний рівень смертності в Україні у січні-травні 2021 р. порівняно з аналогічним періодом попереднього року збільшився аж на 20%.

Окремої уваги заслуговує показник смертності від хвороб органів дихання. Він за розглядуваний період часу зріс на 206,9%. При чому від грипу та пневмонії за аналогічний період збільшення смертності сягає 305,7% (!).

Щодо безпосередньо хвороби COVID-19, то смертність від неї при ідентифікованому вірусі у січні-травні 2021 р. порівняно із таким самим терміном попереднього року зросла аж у 52 рази. Це можна пояснити значним поширенням цієї хвороби в Україні починаючи із другої половини 2020 р.

Ранжування причин смертності в Україні демонструє, що найчастіше громадяни помирають від: а) хвороб системи кровообігу, включаючи ішемічну хворобу серця; б) коронавірусу; в) злоякісних новоутворень. Виходить, що протягом 2020-2021 рр. пандемія COVID-19 істотно вплинула на зміну структури причин смертності українців, обіймаючи в ній другу позицію. Серед інфекційних та паразитарних захворювань можна також виді-

лити туберкульоз й ВІЛ, які є причиною смерті понад 2 тис. громадян.

Що стосується загальносвітових тенденцій причин смертності, то, за даними ВООЗ, такими є (2019 р.): ішемічна хвороба серця; інсульт; хронічна обструктивна хвороба легень; інфекції нижніх дихальних шляхів (інфекційне захворювання); неонатальні захворювання (інфекційне захворювання); ракові захворювання трахеї, бронхів і легенів; хвороба Альцгеймера та інші форми деменції; діарея (інфекційне захворювання); цукровий діабет; хвороби нирок¹.

Згідно із дослідженнями ВООЗ, починаючи із 2000 р. люди у світі стали частіше помирати від неінфекційних хвороб, таких як серцево-судинні захворювання, діабет та рак. Зокрема, на ішемічну хворобу серця припадає 16% усіх смертей у світі. За останні 20 років кількість смертей від цієї хвороби зросла більше, ніж на 2 млн - до майже 9 млн осіб на рік. Також у багатьох країнах світу вдалось зупинити негативну динаміку деяких інфекційних захворювань, наприклад, таких як туберкульоз та

¹ 'Вбивці людства. ВООЗ назвала головні причини смертності за 20 років' (BBC NEWS, 10 грудня 2020) <<https://www.bbc.com/ukrainian/news-55248620>> (дата звернення: 20.08.2021)

ВІЛ/СНІД. Вони зникли з першої десятки причин смертності загалом по світу. Як було продемонстровано вище, схожі тенденції спостерігаються наразі й в Україні. При цьому на теперішній час найбільш небезпечними інфекційними захворюваннями залишаються хвороби нижніх дихальних шляхів. Йдеться, у тому числі, про вірусну пневмонію, яка найчастіше є причиною смерті під час COVID-19¹.

Висновки. Аналіз сучасної санітарно-епідемічної ситуації в Україні дозволяє дійти певних висновків, які зводяться до такого:

1) на сьогодні санітарно-епідемічна ситуація в Україні може бути охарактеризована як неблагополучна, а у деяких періодах (особливо у 2020 р.) навіть як надзвичайна. Тому *de jure* режим надзвичайної ситуації діє в Україні з 25 березня 2020 р. по теперішній час². Це вказує на незадовільний рівень санітарно-епідемічного благополуччя населення у нашій державі;

2) найбільш поширеними інфекційними захворюваннями в Україні, окрім гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, є: гострі інфекції верхніх дихальних шляхів; гастроентероколіти й харчові токсикоінфекції як встановленої, так й невстановленої етіології; туберкульоз органів дихання; педикульоз і фтиріоз; вірусний гепатит та ін.;

3) стан санітарно-епідемічної ситуації в Україні має розглядатися комплексно. Це вимагає від відповідних державних органів та установ зосереджува-

ти увагу не лише на лікуванні та профілактиці коронавірусної хвороби, а й інших перелічених вище і не менш небезпечних інфекційних захворювань, які представляють загрозу для життя і здоров'я громадян нашої країни;

4) несприятливий епідемічний стан у державі зумовлений цілою низкою негативних обставин, до яких, окрім іншого, належать: відсутність на час поширення коронавірусної інфекції дієвої системи органів санітарно-епідемічного нагляду; низький рівень особистої гігієни у населення; нерозуміння останнім на початкових етапах поширення пандемії COVID-19 її небезпечності; певна нерішучість відповідних державних органів щодо запровадження жорстких карантинних заходів; невисока активність населення щодо вакцинації, особливо від коронавірусної хвороби; втрата страху перед хворобою;

5) відмінність структури причин смертності людей в Україні у загальносвітовому масштабі, свідчить про недосконалість національної системи охорони здоров'я й економічну нестабільність, що не дозволяє досягти високого рівня санітарно-епідемічного благополуччя населення. Це вимагає повноцінного відновлення діяльності системи органів санітарно-епідемічного нагляду, що має стати на теперішній час одним із пріоритетів державної політики України у вказаній сфері;

6) неблагополучна санітарно-епідемічна ситуація в Україні має також розглядатися у контексті інших, більш віддалених, але від того не менш значущих соціальних наслідків. Йдеться, зокрема, про негативний вплив пандемії COVID-19 на поширення злочинних проявів, особливо домашнього насильства, окремих видів кримінальних кіберправопорушень тощо.

REFERENCES

List of legal documents

Legislation

1. Pro zakhyst naseleennia vid infektsiinykh khvorob: Zakon Ukrainy vid 6.04.2000 r. № 1645-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#Text>. (in Ukrainian)
2. Pro vnesennia zminy do Pereliku osoblyvo nebezpechnykh, nebezpechnykh infektsiinykh ta parazytarnykh khvorob liudyny i nosiistva zbudnykiv tsykh khvorob: nakaz Ministerstva okhorony zdorov'ia vid 25.02.2020 r. № 521. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0521282-20#Text>. (in Ukrainian)
3. Pro zabezpechennia sanitarnoho ta epidemichnoho blahopoluchchia naseleennia: Zakon Ukrainy vid 24.02.1994 r. № 4004-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12#Text>. (in Ukrainian)
4. Pro perevedennia yedynoi derzhavnoi systemy tsyvilnoho zakhystu u rezhym nadzvychainoi sytuatsii: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 25.03.2020 r. № 338-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/338-2020-%D1%80#n5>. (in Ukrainian)

*Bibliography**Authored books*

1. Mezentseva N I, Batychenko S P, Mezentsev K V *Zakhvoriuvanist i zdorovia naseleння v Ukraini: suspilno-heohrafichnyi vymir: monohrafiia* [Morbidity and health of the population in Ukraine: socio-geographical dimension: a monograph] (Print Servis, 2018) 136 (in Ukrainian)

Edited books

2. Kolesnikovoi I. P. (red) *Epidemiologia: pidruch. dla stud. vyshch. med. navch. zakl. IV rivnia akredytatsii* [Epidemiology: textbook. for students. higher medical educational institutions of the IV level of accreditation] (Nova knyha, 2012) 61-63 (in Ukrainian)

Non-authored books

3. *Zvit pro rezultaty anketuvannia shchodo naslidkiv pandemii COVID-19 ta shliakhiv yikh usunennia* [Report on the results of the survey on the consequences of the COVID-19 pandemic and ways to eliminate them] (Nauk.-dosl. in-t vyvch. probl. zloch. im. akad. V. V. Stashysa NAPrN Ukrainy, 2021) 93 (in Ukrainian)

Journal articles

4. Markovych I H 'Dynamika zakhvoriuvanosti ta poshyrenosti infektsiinykh khvorob v Ukraini' [Dynamics of morbidity and prevalence of infectious diseases in Ukraine] (2015) 2 *Infektsiini khvoroby* 10-16 <http://nbuv.gov.ua/UJRN/InfKhvor_2015_2_4> (in Ukrainian)

Websites

5. 'Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy' [State Statistics Service of Ukraine] (Ukrstat) <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/ds/kpops/kpops_u/arh_kpops2020_u.html> (in Ukrainian)
6. 'Infektsiina zakhvoriuvanist naseleння Ukrainy' [Infectious morbidity of the population of Ukraine] (Tsent hromadskoho zdorov'ia MOZ Ukrainy) <<https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/inshi-infekciyni-zakhvoryuvannya/infekciyna-zakhvoryuvanist-naselennya-ukraini>> (in Ukrainian)
7. 'Operatyvna informatsiia pro poshyrennia ta profilaktyku COVID-19' [Operational information on the spread and prevention of COVID-19] (Ministerstvo okhorony zdorovia, 11 zhovtnia 2021) <<https://moz.gov.ua/article/news/operativna-informacija-pro-poshyrennja-koronavirusnoi-infekcii-2019-cov19>> (in Ukrainian)
8. 'Tuberkuloz v Ukraini: skilky osib zakhvorily ta pomerly za 6 rokov' [Tuberculosis in Ukraine: how many people fell ill and died in 6 years] (Slovo i dilo, 8 chervnia 2021) <<https://www.slovoidilo.ua/2021/06/08/infografika/suspilstvo/tuberkuloz-ukrayini-skilky-osib-zaxvorily-ta-pomerly-6-rokiv>> (in Ukrainian)
9. 'Vbyvti liudstva. VOOZ nazvala holovni prychyny smertnosti za 20 rokov' [Killers of humanity. The WHO has named the main causes of death over 20 years] (BBC NEWS, 10 hrudnia 2020) <<https://www.bbc.com/ukrainian/news-55248620>> (in Ukrainian)

Колодяжний М. Г. Сучасний стан санітарно-епідемічної ситуації в Україні.

У статті на підставі результатів теоретичного та емпіричного дослідження здійснена спроба оцінки сучасного стану санітарно-епідемічної ситуації в Україні. Із цією метою проаналізовано та узагальнено офіційну статистичну інформацію ВООЗ, МОЗ України, Державної служби статистики України.

Запропоновано методологію пізнання наукової проблеми, що вивчається. Вона включає декілька важливих наукових параметрів: уточнення понятійно-категоріального апарату у цій сфері; установлення основних кількісно-якісних показників, що характеризуватимуть санітарно-епідемічну ситуацію; виділення найбільш небезпечного на сьогодні епідемічного виклику; порівняння епідемічної ситуації в Україні й у світі в цілому.

Наголошено, що центральним показником, який характеризує епідемічну безпеку у нашій державі, є рівень інфекційної захворюваності. Для повної оцінки санітарно-епідемічної ситуації запропоновано також урахувати дані щодо причин смертності в Україні та у світі від інфекційних захворювань, а також їх територіальної поширеності. При цьому особлива увага приділена стану захворюваності громадян на COVID-19.

Сучасний стан санітарно-епідемічної ситуації розглядається крізь призму рівня епідемічної безпеки в Україні починаючи із 1994 р. Наведено конкретні цифри захворюваності за окремими інфекційними хворобами у нашій країні у 2017-2021 рр. Виділено найбільш поширені із них. Указані тенденції розповсюдження різних небезпечних інфекційних загроз як у масштабах України, так й усього світу. Уточнена структура смертності в Україні, у тому числі від інфекційних захворювань. Наведені показники смертності від коронавірусної хвороби.

Здійснено низку важливих висновків, урахування яких відповідними суб'єктами здатне покращити санітарно-епідемічне благополуччя населення України.

Ключові слова: санітарно-епідемічна ситуація, санітарно-епідемічне благополуччя населення, інфекційні захворювання, пандемія, COVID-19.

Колодяжний М. Г. Современное состояние санитарно-эпидемической ситуации в Украине.

В статье на основании результатов теоретического и эмпирического исследования предпринята попытка оценки современного состояния санитарно-эпидемической ситуации в Украине с этой целью. Проанализирована и обобщена официальная статистическая информация ВОЗ, МОЗ Украины, Государственной службы статистики Украины.

Предложена методология познания изучаемой научной проблемы. Она включает несколько важных научных параметров: уточнение понятийно-категориального аппарата в этой сфере; установление основных количественно-качественных показателей, характеризующих санитарно-эпидемическую ситуацию; выделение наиболее опасного эпидемического вызова; сравнение эпидемической ситуации в Украине и в мире в целом на сегодняшний день.

Отмечено, что центральным показателем, который характеризует эпидемическую безопасность в нашем государстве, является уровень инфекционной заболеваемости. Для полной оценки санитарно-эпидемической ситуации предлагается также учитывать данные о причинах смертности в Украине и в мире от инфекционных заболеваний, а также их территориальной распространенности. При этом особое внимание уделено состоянию заболеваемости граждан COVID-19.

Современное состояние санитарно-эпидемической ситуации рассмотрено сквозь призму уровня эпидемической безопасности в Украине, начиная с 1994 г. Приведены конкретные цифры заболеваемости по отдельным инфекционными болезнями в нашей стране в 2017–2021 гг. Выделены наиболее распространенные из них. Указаны тенденции распространения различных опасных инфекционных угроз как в масштабах Украины, так и всего мира. Уточнена структура смертности в Украине, в том числе от инфекционных заболеваний. Приведены показатели смертности от коронавирусной болезни.

Сделан ряд важных выводов, учет которых соответствующими субъектами способен улучшить санитарно-эпидемическое благополучие населения Украины.

Ключевые слова: санитарно-эпидемическая ситуация, санитарно-эпидемическое благополучие населения, инфекционные заболевания, пандемия, COVID-19.

Kolodyazhny M. G. The current state of the sanitary and epidemiological situation in Ukraine.

In the article, based on the results of theoretical and empirical research, an attempt is made to assess the current state of the sanitary-epidemic situation in Ukraine. The official statistical information of the WHO, the Ministry of Health of Ukraine, the State Statistics Service of Ukraine on this topic is analyzed and summarized.

The methodology of cognition of the studied scientific problem is offered. It includes several important scientific parameters: clarification of the conceptual and categorical apparatus in this area; establishment of the basic quantitative and qualitative indicators that will characterize the sanitary and epidemic situation; identification of the most dangerous epidemic challenge to date; comparison of the epidemic situation in Ukraine and in the world as a whole.

It is emphasized that the central indicator that characterizes epidemic safety is the level of infectious diseases in our country. To fully assess the sanitary and epidemiological situation, it is also proposed to take into account data on the causes of death in Ukraine and in the world from infectious diseases, as well as their territorial prevalence. At the same time, special attention is paid to the incidence of COVID-19.

The current state of the sanitary-epidemic situation is considered through the prism of the level of epidemic safety in Ukraine since 1994. Specific incidence figures for certain infectious diseases in our country in 2017–2021 are given. The most common of them are highlighted. The tendencies of distribution of various dangerous infectious threats both in the scale of Ukraine and all over the world are specified. The structure of mortality in Ukraine, including from infectious diseases, has been clarified. Mortality rates from coronavirus disease are given.

A number of important conclusions have been made, the consideration of which by the relevant entities can improve the sanitary and epidemiological well-being of the population of Ukraine.

Key words: sanitary-epidemic situation, sanitary-epidemic well-being of the population, infectious diseases, pandemic, COVID-19.

Стаття надійшла до редакції: 26.08.2021 р.

Прийнята до друку: 15.10.2021 р.